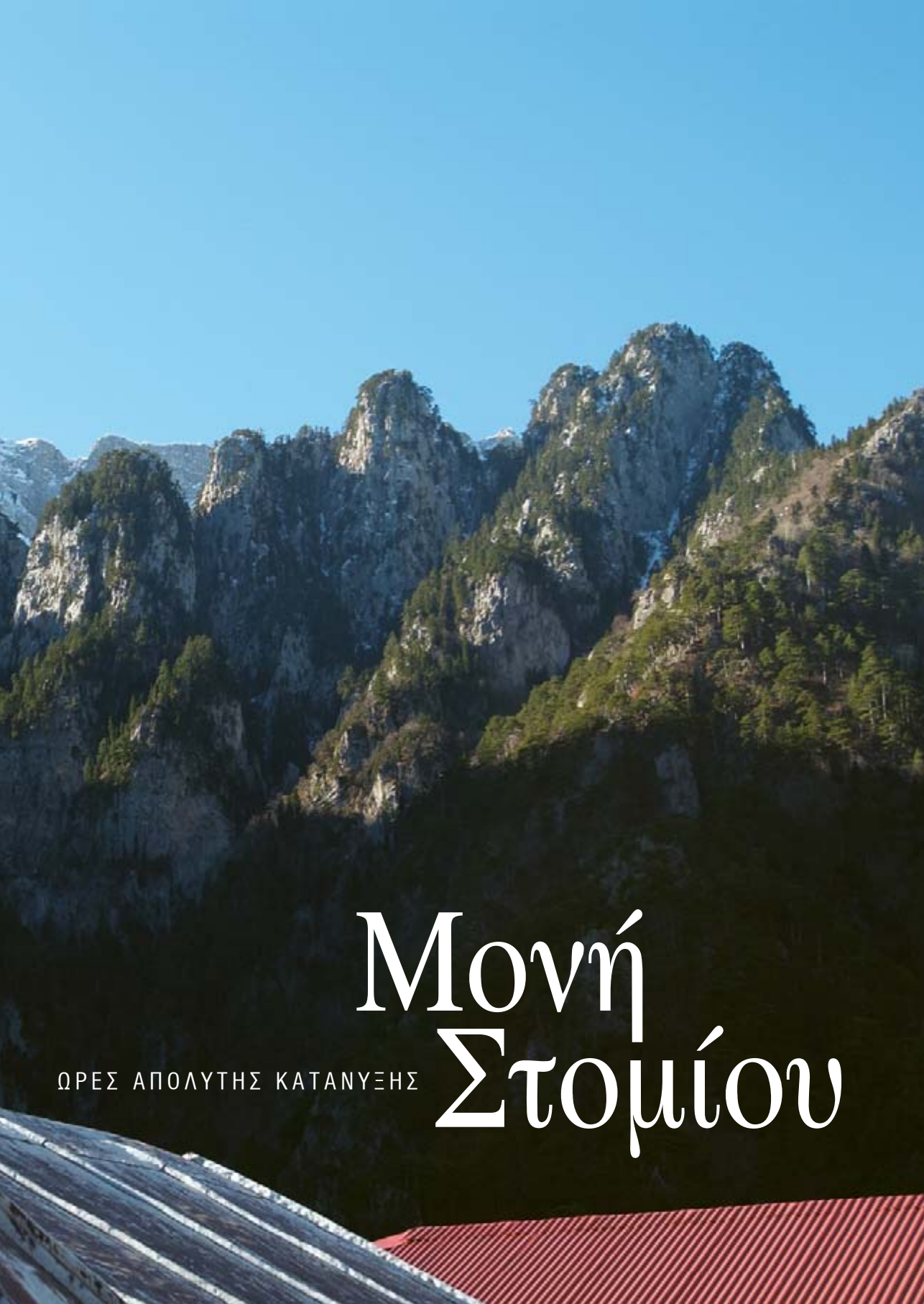

ΚΕΙΜΕΝΟ : ΘΕΟΦΙΛΟΣ Δ. ΜΠΑΣΓΙΟΥΡΑΚΗΣ
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ : ΠΕΤΡΟΣ ΚΟΥΡΟΥΠΗΣ

Μονή Στομίου

ΩΡΕΣ ΑΠΟΛΥΤΗΣ ΚΑΤΑΝΥΞΗΣ

Πέρασαν κιόλας 9 χρόνια από τότε ! Πού ανηφόρισα το Φαράγγι του Αώου. Και τα βήματά μου, κουρασμένα και ευλαβικά, μ' οδήγησαν για πρώτη φορά στην **Παναγιά Στομιώτισσα**, την περίφημη **Μονή Στομίου**. Ο χρόνος που μεσολάβησε δεν κατάφερε ν' απαλείψει τίποτε από εκείνη την εμπειρία. Και πώς θα μπορούσε άλλωστε; Ξεκινείται η δοκιμασία της τελευταίας ανηφόρας; Η κάθετη, αβυσσαλέα κόψη της Γκαμήλας; Η καταιγίδα και το ουράνιο τόξο, θεόσταλτο δώρο πάνω απ' τη Μονή; Ο βρυκηθμός του αγριεμένου Αώου στα τρίςβαθα της κοίτης; Ξεκινείται εκείνη η συνολική αίσθηση ευλάβειας από τον ιερό χώρο και δέους από το δημιουργήμα της φύσης;

Η Μονή ωστόσο ήταν έρημη, κλειστή, χωρίς μοναχούς, χωρίς μια ψάλμιωδιά ή - έστω ένα - καντήλι αναμμένο. Καθώς, μουσκεμένος ως το κόκκαλο, έπαιρνα το δρόμο της επιστροφής για τα εγκόσμια, μια μεγάλη επιθυμία γεννιόταν μέσα μου: κάποια μέρα να επιστρέψω, κι αν ήταν δυνατόν, να ζήσω την εμπειρία μιας νύχτας στη Μονή...

9 χρόνια μετά ατενίζω νοσταλγικά το Φαράγγι του Αώου, μέσα απ' το πελώριο τόξο του θρυλικού του γεφυριού. Κάπου μακριά στο βάθος, αθέατη στα μάτια μαζωντανή στη μνήμη, βρίσκεται η Μονή Στομίου, εξακολουθεί να συνεχίζει τη μοναχική πορεία της στο χρόνο. Επιτέλους, έχει φτάσει η ώρα για το δεύτερο προσκύνημα.

- *Δυστυχώς, δεν βρήκαμε άλογο διαθέσιμο, μας λέει η κυρά-Δήμητρα. Έτσι θα κουβαλήσουμε τα πράγματα στα χέρια.*

Ποιος νοιάζεται για λίγο παραπανίσιο βάρος! Αυτό που έχει σημασία είναι η προοπτική της νύχτας στη Μονή.

Απ' το γεφύρι της Κόνιτσας ως το μικρό τιμεντένιο φράγμα πάμε μ' αυτοκίνητο, μια απόσταση 1800 μέτρων χωματόδρομου. Εκεί ξεκινάει το μονοπάτι.

- *Το καλοκαίρι, που είναι πεσμένο το νερό, κάποιοι διασχίζουν το ποτάμι με τα τζιπ κι ύστερα φτάνουν μέχρι τη Μονή, μας λέει ο άντρας της Δήμητρας, ο Φώτης.*

Κοιτάζω τον Αώο. Καλύπτει με τα νερά του ολόκληρη την κοίτη. Παρατηρώ τους βράχους, μικρούς και μεγάλους, κατάπαρτους παντού.

Μονή Στομίου, αθέατη στις πλαγιές της Τύμφης από το 1774

Και προσπαθώ να καταλάβω με ποιους ελιγμούς, με ποια πορεία διασχίζουν τα βέβηλα τροχοφόρα το ποτάμι. **Μπροστά στη Μονή Στομίου με αυτοκίνητο!** Δεν το χωράει ο νους μου! Η ομορφιά και η ταλαιπωρία της ανάβασης, οι ευωδιές της φύσης, η άμεση επαφή

των ποδιών με το χώμα και τις πέτρες, ο αργός, ανθρώπινος ρυθμός και η παρατήρηση δέντρων, χρωμάτων, φυτών και λουλουδιών, ο ψίθυρος ή ο βουερός ήχος του νερού, οι συντροφικές κουβέντες αυτών που βαδίζουν πλάι-πλάι, όλες αυτές οι απλές μα τόσο πολύτιμες

χαρές χάνονται, συμπυκνώνονται μέσα σε λίγα λεπτά μηχανικών θορύβων, μολύνονται από τις καύσεις του πετρελαίου ή της βενζίνης. Ευτυχώς που υπάρχει και ο χειμώνας και ο Αώος βρίσκει την ησυχία του. Τον φετινό χειμώνα, ωστόσο, είναι υπερβολικά γαλήνιο το ποτάμι. Διάφανα τα νερά του, χωρίς ίχνος λάσπης, κυλούν μουρμουρίζοντας αργά και αβίαστα. Μόνον στα στενώματα ξαναβρίσκει ο ποταμός τις άγριες διαθέσεις του, αφρίζει βουερά ανάμεσα στις πέτρες.

Προπορεύεται η κυρά-Δήμητρα με τον **παπά-Κοσμά**, τον Αρχιμανδρίτη που εκτελεί χρέη ηγουμένου στη Μονή. Είν' εξαιρετική τύχη που θα έχουμε τον σεβάσμιο γέροντα μαζί μας. Μισό αιώνα πριν αν γινόταν τούτο το προσκύνημα, θα συναντούσαμε στη Μονή τη βιβλική μορφή του θρυλικού τέκνου της Κόνιτσας, του **Γέροντα Παΐσιου**.

Ξεδιπλώνει μπροστά στα μάτια μας τις συναρπαστικές πτυχές του το φαράγγι, άλλοτε ήπιο και γαλήνιο άλλοτε βάραθρο απροσπέλαστο. Ολόγυρα πλαγιές δασωμένες με βλάστηση ποικίλη. Πλατάνια και σκλήθρα δίπλα στο

κόψη της Γκαμήλας. Στις άγριες αντικρινές πλαγιές είναι η τοποθεσία "**Παλιομονάστρο**", όπου πιστεύεται, ότι ήταν αρχικά χτισμένο το Μοναστήρι.

Ανηφορίζουμε συνεχώς, φτάνουμε στον "**Γράβο**". Ένα ρέμα κατεβαίνει από ψηλά. Οι απότομες πλαγιές καταλήγουν σε διαδοχικές βραχώδεις κορυφές. Είναι τα "**Πριόνια**", θυμίζουν δόντια πριονιού. Σε μια στροφή, που δεν την βλέπει ο ήλιος, το χόμα είναι άσπρο από την πάχνη. Μπροστά μας ορθώνεται το τελευταίο κομμάτι της πορείας, το πιο ανηφορικό, μικρή δοκιμασία για μερικά λεπτά, απαραίτητη για να εκτιμήσουμε την αξία του τεματισμού.

Από μια πέτρινη πηγή κυλάει νερό της Τύμφης. Στην άκρη του υψιπέδου, 200 μέτρα μακριά, προβάλλει ο ιερός τόπος της Μονής. Μας υποδέχεται ο δόκιμος μοναχός **Παύλος**, φέροντας στο δισάκι τα μοναστηριακά κεράσματα, λουκούμι, τσιπουράκι και δροσερό νερό. Μετά την πορεία και τον ιδρώτα είναι αυτά που χρειαζόμαστε περισσότερο. Αν κι είναι νωρίς το απόγευμα, ο ήλιος έχει χαθεί

Το φαράγγι του Αώου από το ύψος της Μονής Στομίου, ένα θέαμα συγκλονιστικό.

ποτάμι. Πιο πάνω βαλανδιές και πεύκα, φράξοι, σφενδάμια και κρانيές, άσπροι γάβροι και ανάμεσά τους και αρκετοί μαυρόγαβροι. Κάποιες αγριοκουμαριές ισορροπούν σαν αγριόγιδα στους κάθετους γκρεμούςς.

- *Πού και πού συναντάμε από κανένα, λέει ο Φώτης, μα έχουν αρχίσει να σπανίζουν τα τελευταία χρόνια.*

Περνάμε από το "**Λάκκο του Καρβούνη**". Ορθοπλαγιές απρόσιτες πάνω απ' τα κεφάλια μας. Χαμηλά το ποτάμι κυλάει βαθύ, ανάμεσα σε όρθιους βράχους, σχηματίζει μικρές πισίνες φυσικές, ένα τοπίο σπάνιας ομορφιάς. Βαδίζουμε και πάλι πλάι στην κοίτη, πάνω σε τιμμεντένιο μονοπάτι που έφτιαξε η Μονή. Όταν φουσκώνει το ποτάμι, το τιμμεντάκι είναι αδιάβατο, το σκεπάζουν τα νερά, χρησιμοποιείται τότε σηματοδοτημένο μονοπάτι απ' το βουνό.

Ξανοίγει ο ορίζοντας, προβάλλει ψηλά απέναντί μας η Μονή. Χτισμένη στην κορυφή της δασωμένης της πλαγιάς, μοιάζει να αιωρείται πάνω απ' το φαράγγι. Πολύ ψηλότερα, στο φόντο του ουρανού, διαγράφεται η αιχμηρή

από ώρα πίσω από την Τύμφη. Τις μέρες τούτες του χειμώνα, μόνον το μεσημέρι ψηλώνει για λίγο πάνω απ' το βουνό, στέλνοντας φως και ζεστασιά στο χώρο της Μονής.

Πλακόστρωτος ο αύλειος χώρος, περιποιημένος και καθαρός, η φροντίδα της ανθρώπινης παρουσίας είναι ορατή παντού. Ανεβαίνουμε τα λίγα σκαλοπάτια με τον **Πέτρο**, φτάνουμε στο υψηλότερο σημείο, εκεί όπου ένας απέριττος σταυρός από ξύλο κέδρου, ορθώνεται πάνω από το χάος του φαραγγιού.

- *Κουβάλησε μόνος του ο γέροντας αυτό το βαρύ ξύλο απ' το φαράγγι, μου εκμυστηρεύεται λίγη ώρα αργότερα ο Φώτης.*

Από το μακρινό στόμιο του φαραγγιού φτάνει ο αέρας δυνατός και παγωμένος, μας φέρνει δάκρυα στα μάτια. Χαμηλώνουμε το βλέμμα στο ιλιγγιώδες βάθος της χαράδρας. Εκεί ο Αώος μοιάζει με μια σκοτεινή υδάτινη λωρίδα, που γοργοκυλάει αφρισμένη με ασίγηστο βουητό. Την άγρια μεγαλοπρέπεια της χαράδρας συμπληρώνουν οι αντικρινές πλαγιές, βραχώδεις, κατακόρυφες, γεμάτες χαρακιές

και ανήλιαγες κοιλότητες, που ανάμεσά τους αντιστέκονται γαντζωμένα δέντρα σκληροτράχηλα. Ο αέρας μας φέρνει τη μυρωδιά του ξύλου, πάνω από μια καμινάδα στροβιλίζεται καπνός. Κατευθυνόμαστε στον χώρο που είναι προορισμένος για επισκέπτες. Λιτός, με απλά έπιπλα και λιγοστά σκευή κουζίνας. Κοντά στην πόρτα κυριαρχεί ένα πελώριο τζάκι.

Μπροστά του είναι σκυμμένοι ο Φώτης και η Δήμητρα. Έχουν βάλει φωτιά στα προσανάμματα και τώρα συσσωρεύουν πάνω τους ξύλα ξερά, κούτσουρα από σφενδάμι και μαυρόγα-

στο τζάκι. Για λίγο δεν μιλάει κανείς. Ακούγεται μόνον το τριζοβόλημα των ξύλων και το βογγητό του ανέμου, που εισχωρεί απ' την καμινάδα. Μακαρίζω την τύχη μας, που μόνον τέσσερις άνθρωποι και μάλιστα λιγομίλητοι μοιραζόμαστε τη σιωπή και την ατιμόσφαιρα του χώρου.

- Στις 7 Σεπτέμβρη βέβαια, την παραμονή της γιορτής του μοναστηριού, τίποτε δεν είναι όπως τώρα, λέει ο Φώτης. Εκατοντάδες άνθρωποι, κάθε ηλικίας, κατακλύζουν το χώρο μέσα κι έξω απ' τη Μονή. Πολλοί στήνουν αντίσκηνα

βρο. Θεριεύουν οι φλόγες, σκορπίζουν φως και ζέστη στο μισοσκοτεινό δωμάτιο. Παίρνει ο Φώτης κι ανάβει μια λάμπα υγραερίου, το σκληρό της φως εξαφανίζει τις σκιές, οι φλόγες του τζακιού παύουν ν' αποτελούν τη μοναδική πηγή φωτός.

- Μήπως είναι ώρα για ένα καφεδάκι; ρωτάει η Δήμητρα.

Κανένas δεν αρνείται αυτή την προσφορά. Πίνουμε τον μυρωδάτο ελληνικό καφέ δίπλα

και περνούν τη νύχτα πλάι στο δάσος. Είν' ένα ετήσιο πανηγύρι πολύ δημοφιλές.

Στις 6:25 ακριβώς ένας χτύπος ρυθμικός ακούγεται στη νύχτα. Είναι το ξύλινο σήμαντρο στα χέρια του δόκιμου μοναχού, κάλεσμα γλυκόηχο κι ευλαβικό για την ακολουθία του Εσπερινού. Ρίχνουμε δύο-τρία ξύλα στη φωτιά, φοράμε τα μπουφάν και βγαίνουμε στην παγωμένη νύχτα του Γενάρη.

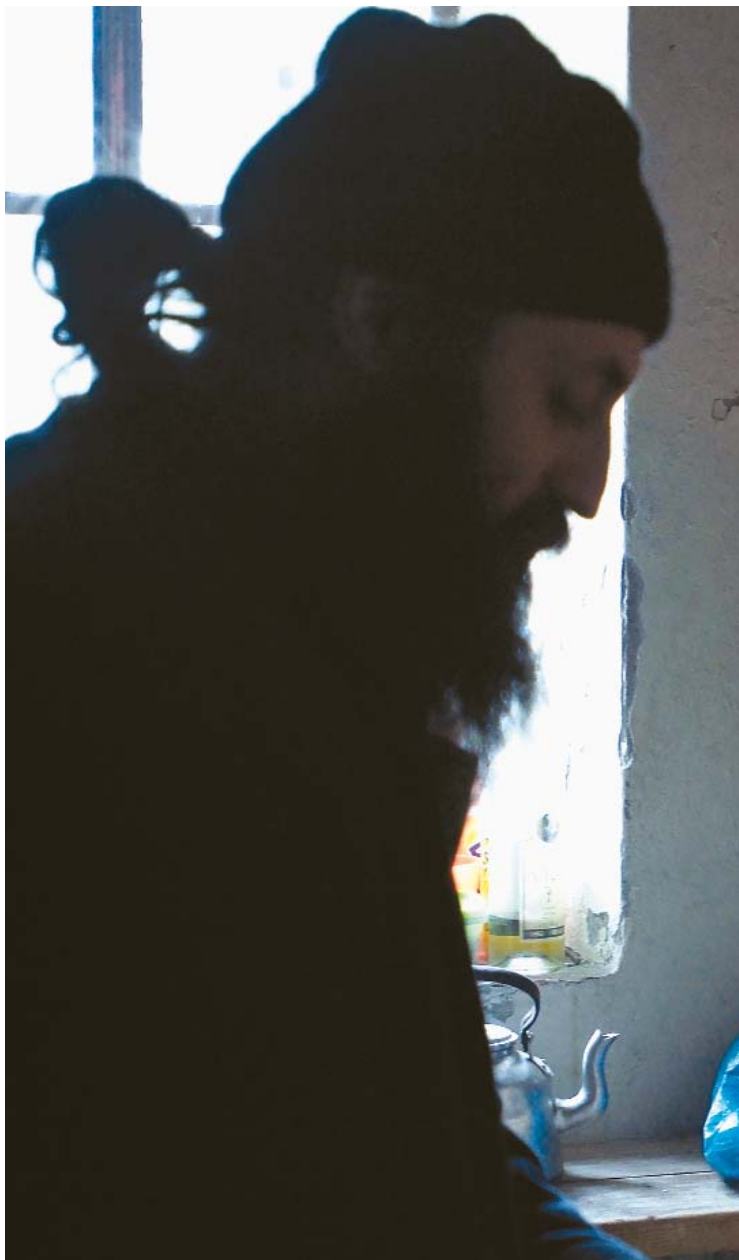
Ο Φώτης, η Δήμητρα, ο Πέτρος κι εγώ. Αυτό

είναι όλο το εκκλησίασμα! Το μικροσκοπικό καθολικό μουσχοβολάει θυμίαμα. Μάταια προσπαθώ να ξεχωρίσω λεπτομέρειες από το τέμπλο, τις εικόνες, την όποια διακόσμηση. Τρία-τέσσερα καντηλάκια είν' αναμμένα και μερικά κεριά. Το φως τους είναι αδύνατο, γεμίζει το χώρο με σκιές. Εδώ δεν υπάρχει ηλεκτρικό και πολυέλαιοι. Η Μονή Στομίου είναι λιτή, σαν τους πρώτους Χριστιανούς. Λιτός και αυθεντικός, σαν ψίθυρος, είναι και ο τόνος της φωνής των δυο ιερωμένων. Μέσα στο μισοσκόταδο οι φυσιογνωμίες τους είναι ασαφείς, τα χαρακτηριστικά του προσώπου τους διακρίνονται μόνον όταν πλησιάζουν τις φλογίτσες των κεριών. Για μερικά λεπτά κλείνω τα μάτια καθισμένος στο στασιδί. Είναι αδύνατον να θυμηθώ ως τώρα στη ζωή μου στιγμές με περισσότερη κατάνυξη.

Ο Εσπερινός τελειώνει και μαζί του αυτή η μοναδική εμπειρία. Σιωπηλοί επιστρέφουμε στο χώρο του τζακιού. Η φωτιά είναι ολοζώντανη, μας ζεσταίνει στη στιγμή. Για να την ανταμείψει η Δήμητρα, την σκαλίζει με φροντίδα, της ρίχνει και δυο-τρία ξύλα ακόμη. Ύστερα λέει: "Εγώ θα σας αφήσω για λίγο. Είναι ώρα να ετοιμάσουμε το δείπνο, ο γέροντας συνηθίζει να τρώει νωρίς".

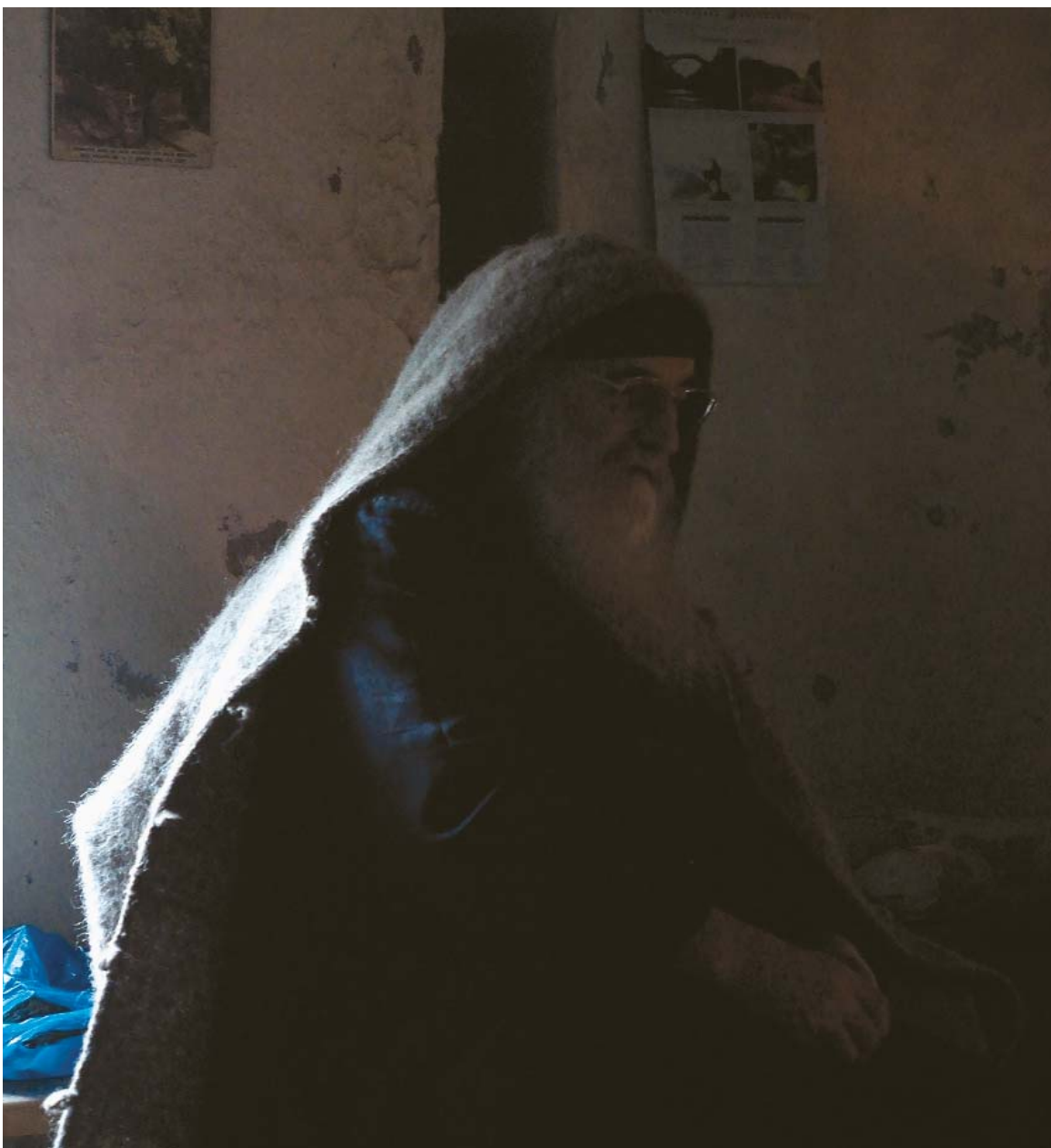
Ακούγεται τριξίμο της πόρτας. Στο άνοιγμά της διαγράφεται η μορφή του γέροντα Κοσμά. Είναι τυλιγμένος με μια χοντρή, μακριά κάπα από αυθεντικό γκριζο μαλλί, φέρνει στο νου φυσιογνωμία βιβλική. Κάθεται κοντά μας δίπλα στη φωτιά, συνομιλεί μαζί μας με ηρεμία, είναι στιγμές πνευματικότητας και απόλυτης γαλήνης.

Η Δήμητρα μας επαναφέρει στην πραγματικότητα μ' ένα πιάτο αχνιστό τραχανά για τον καθένα. Λιτό το δείπνο μας, όπως αρμόζει στο περιβάλλον. Οτιδήποτε παραπάνω θα ήταν πλεονασμός.

Ο γέροντας μας καληνυχτίζει και αποσύρεται στο κελλί του. Οι υπόλοιποι μοιραζόμαστε τις ώρες της μακριάς νύχτας του χειμώνα. Ο Φώτης θυμάται τις αναρίθμητες φορές, που από νεαρή ηλικία ανηφορίζει στη μονή.

- Είναι βαθιά στην ψυχή μου αυτός ο τόπος. Τον έχω ζήσει με όλους τους καιρούς, ακόμα και στις περιόδους της απόλυτης ερημωσης.

Είμαι πολύ χαρούμενος, που τα τελευταία χρόνια το μοναστήρι είναι και πάλι ζωντανό.

Οι ώρες κυλούν, αισθανόμαστε ξαφνικά, ότι ήταν υπερβολικά λιτός ο τραχανάς. Φέρνει ο Παύλος μερικές πατάτες καλλιεργημένες στη Μονή, μικρούλες, χωρίς λίπασμα. Τις βάζουμε να σιγοψήνονται στη χόβολη. Είναι το ωραιότερο συμπλήρωμα του δείπνου μας. Ακούρα-

στη η Δήμητρα φροντίζει για όλους και για όλα. Έχει τακτοποιήσει τα κρεβάτια στο κελλί μας, έχει στρώσει διπλές κουβέρτες κι έχει ανάψει την ξυλόσομπα.

- Αν καταφέρετε να ξυπνήσετε τη νύχτα, ρίξτε κανένα ξύλο στη φωτιά. Απόψε το κρύο θα είναι δυνατό.

Γεμίζουμε τη σόμπα με ξύλα ως απάνω.

Μοναδικό φως στο κελλί μας είναι ένα κερί. Όταν σβήνει, μας τυλίγει το σκοτάδι. Ακούγονται για λίγα λεπτά μερικές τελευταίες, νυσταγμένες φράσεις. Ύστερα μας τυλίγει η σιωπή, που διακόπτεται μόνον από το σφύριγμα του ανέμου...

Κανένας μας δεν ξύπνησε στη διάρκεια της νύχτας. Η σόμπα έσβησε, η θερμοκρασία στο κελλί έπεσε αισθητά. Το αντιληφθήκαμε κυρίως το πρωί, όταν απομακρύνσαμε τις διπλές κουβέρτες από πάνω μας.

Είναι πολύ νωρίς ακόμη, σχεδόν σκοτάδι. Τα άστρα δεν έχουν χαθεί απ' τον καθάριο ουρανό. Αναρωτιόμαστε αν είμαστε οι μόνοι που έχουν ξυπνήσει στη Μονή. Κανένα ίχνος καπνού δεν βγαίνει από την καμινάδα του τζακιού. Ο χώρος είναι κρύος και σκοτεινός. Να όμως που κάποια βήματα αντηχούνε στο πλακόστρωτο. Ανοίγει η πόρτα και εμφανίζεται ο Φώτης, έκκλητος που μας βλέπει τούτη την ώρα ξυπνητούς. Συδαυλίζει όσα κάθοννα έχουν απομείνει, ρίχνει πάνω τους προσανάμματα ξερά. Σε τρία λεπτά ξεπηδούν οι πρώτες φλόγες της φωτιάς. Μαζευόμαστε όλοι γύρω της. Αδύνατη όπως είναι ακόμα, το μόνο που θερμαίνει είναι οι ψυχές. Μετά από δυο λεπτά μπαίνει και η Δήμητρα.

- Γιατί ξυπνήσατε με τόσο κρύο απ' τα χαράματα; Θα βρώσω πρώτα τσάι του βουνού να ζεσταθείτε. Ύστερα πηγνουμε καφέ.

Τι τύχη να υπάρχει αυτή η γυναίκα δίπλα μας! Τίποτε δεν φαίνεται ικανό να την κουράσει, να

Το ταπεινό κελλί, όπου μόνασε από το 1958 έως το 1962 ο σύγχρονος "Άγιος της Κόνιτσας", ο θρυλικός Αγιορείτης Γέροντας Παΐσιος.

την κάνει να σταματήσει την αδιάκοπη προσφορά της.

Το τσάι του βουνού είναι ευωδιαστό, υπέροχο. Πρόβλεψε η Δήμητρα και γέμισε μια μεγάλη κατσαρόλα, βάζουμε και συμπλήρωμα. Ζεστοί όπως είμαστε από το τσάι και τη φωτιά επιχειρούμε μια έξοδο ως το κεφάλουσαλο του Σταυρού. Το μετανιώνουμε στη στιγμή. Δεν είναι μόνον ο αέρας που πάει να μας γκεμίζει. Είναι κυρίως το ανυπόφορο κρύο που

κουβαλάει μαζί του.

Με τον παπά-Κοσμά επισκεπτόμαστε το κελλάκι του Παΐσιου, μικροσκοπικό και λιτότατο, μ' έναν στενό ξύλινο πάγκο που είχε για κρεβάτι του ο γέροντας. Γεννημένος ο Παΐσιος το 1924 στα **Φάρασα** της **Καππαδοκίας** ήρθε, νεογέννητο βρέφος ακόμα, με την πολυμελή οικογένειά του στην Ελλάδα, κατά την ανταλλαγή των πληθυσμών. Έχει κάθε λόγο να αισθάνεται περήφανη για το τέκνο της η Κόνιτσα, αφού σ' αυτήν έζησε ο Παΐσιος από την βρεφική ηλικία ως την εφηβεία του εργαζόμενος ως ξυλουργός. Μετά την στρατιωτική του θητεία και πριν αποσυρθεί οριστικά στο Άγιο Όρος, μόνασε στη Μονή Στομίου από το 1958 ως το 1962 και συνέβαλε αποφασιστικά στην ανακαίνιση του Μοναστηριού, που είχε καεί από τους Γερμανούς. Συμπαραστάτες στην προσπάθειά του είχε τους συμπατριώτες του. Καλός τεχνίτης όπως ήταν, έκανε τα περισσότερα έργα με τα χέρια του.

- *Να, κι αυτό το ωραίο τραπέζι έργο δικό του είναι, μας λέει στην κουζίνα ο γέροντας Κοσμάς.*

Ξυλόφουρνος χτιστός, μασίνα, ξύλινα έπιπλα απ' τα χέρια του Παΐσιου, τρία παράθυρα με

θέα στο φαράγγι. Αυτός είναι ο χώρος της κουζίνας. Πάνω στη μασίνα κοχλάζει ήδη η φασολάδα, η μυρωδιά της πλανάται στην ατμόσφαιρα. Αλλά και τα τραπέζια είναι γεμάτα με τις πρώτες ύλες για την λαχανόπιτα που ετοιμάζει η Δήμητρα: σπανάκι, σέσκουλο, πράσο, άγριες τσουκνίδες, λάχανο, παπαρούνες, ασπρολούλουδα, ό,τι μπόρεσε να βρει. Με επιδέξια χέρια ανοίγει τα φύλλα, βάζει ανάμεσα τους τη γέμιση με χόρτα, μεταφέρει κάρβουνα στον φούρνο της μασίνας και βάζει απάνω τους την πίτα. Μετά τη φασολάδα, σε λίγη ώρα νέες μυρωδιές. Μια σύντομη προσευχή και καθόμαστε όλοι στο τραπέζι του Παΐσιου. Ζεστή, χυλωμένη φασολάδα και χορτόπιτα αυθεντική, μόλις βγαλμένη από το φούρνο.

Μια γευστική εμπειρία μοναδική.

Απομνημέρο πια. Ο ήλιος λάμπει για λίγο στο οροπέδιο της Μονής και μας ζεσταίνει. Ύστερα χάνεται πίσω απ' τα Πριόνια. Αποχαιρετάμε τον γέροντα Κοσμά και τον Παύλο, τους δυο καλούς μας φίλους, τον Φώτη και τη Δήμητρα. Δεν θα μας συνοδέψουν στον κατήφορο. Θα παραμείνουν ακόμη μια μέρα στη γαλήνη της Μονής...

